

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԻՍՏՈՍԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԱՇԽԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

Պարագրուծիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լիզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

ԲՈՂԱՆԴԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքական տեսութիւն.—Ներքին Տնտեսութիւն. Սօցիալային դէմ. Բերքերի նախաձեռնութեամբ. Նամակ Ասիական: Նամակ Սարգստեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Արտաքին լուրեր.—ՆԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏՍՈՒՄՈՒԹՅՈՒՆ. ՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Լէմանի փոփոխութիւն:

ՔՐԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

Պատերազմական բեմից դուրս քաղաքական խոշոր անջրջար շատ քիչ են ներկայումս: Այդ անջրջար թուումն է արեւմտական արշաւանքի վերջին եղբոր թիւնը, այն է, արեւմտեան մերձուր սկսելու բանակցութիւններ անգլիացիները հետ: Տիրեալի կրօնապետ Գալայանի, հետաձուլով իր մարտաքաղաք Լիսապոլիսից և չուղարկելով իրագործներ բանակցութիւնների համար, զրել է անգլիացիներին շատ դժուար կացութեան մէջ: Անգլիացիները չեն կամենում ուրբալովել Լիսապոլիսի և վերաւորել արեւմտեան կրօնական ըզգացումները: Մակայն արեւմտեաններն էլ չեն ցանկանում բանակցութիւններ սկսել, որոնց հետևանքը այն կը լինի, որ անգլիացիները իրաւունքներ ձեռք կը բերեն մշտական յարաբերութիւններ և ընկալութիւններ հաստատելու Տիրեալի սահմաններում:

Պէտք է աչքի առաջ ունենայ այն հանգամանքը, որ Տիրեալ լեռնային բարձրադիր երկրէն էլ է անգլիացիները չը կարողացան շուտով կայացնել համաձայնութիւն և զաշնագիր կապել արեւմտական ներկայացուցիչների հետ, այն ժամանակ նրանց գրութիւնը բաւական կը դժուարանայ: Նրանք ստիպված պէտք է լինեն մեծ ծախքերով պայտապետ պատրաստել իրանց համար: Տեղական ազգաբնակչութիւնը, չը համակողմով նրանց, խուսափում է նրանցից և չէ ծախքերը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Լ Է Մ Ա Ն Ի Ա Փ Ե Ր Ի Յ

Կենսաբան շատերին է հիասթափեցնում իր աննրբազանի ելեկէնտով, նոյն իսկ բնական փրկիւստիաներին: Հիւսնեցէ, որքան կուզէ, գիրտական» թէօրիաներ, մշակեցէք երկաթէ, «անդիմադրելի» օրէնքներ, ձուլեցէք սիրուն, պերճախօս ֆորմուլներ և փորձեցէք կաշկանդել նրանց շղջանակներում հասարակական դարգացման պրոցեսը: Միամտութիւն... Կենսաբան, անդիսցիլին» գրում է իր ուզած ճանապարհը, արձամարտելով ամեն տեսակ շղջանակներ, յորձանք տալով մերթ դէպի աջ, մերթ դէպի ձախ, մերթ դէպի առաջ, մերթ դէպի յետ...

Ուր է «ինչուստրիական» այն բաղադրը շղջանք, որ գուշակում էին հասարակական գիտութեան հանձարեղ ներկայացուցիչները, —ինչո՞ւ այնքան հանդիսաւոր ծանուցումներից յետոյ՝ մենք դեռ ողբում ենք այն, ինչ որ ողբում էինք տասնեակ տարիներ առաջ. ինչո՞ւ խաղաղ առաջադիմութեան դատը այսքան շառաւաղի ֆրիսակօ է կրում, ինչո՞ւ պատմութեան անիւր այսքան այլանդակօրէն շուտ է գալիս դէպի նախնական ժամանակներ, երբ աշխարհը մատնված էր զօրօգիական տարերբներին, երբ Մոդըն էր բարձր ի գլուխ թագաւորում մարդկային հասարակութիւնների վրա...

Մտ կէս դար սրանից առաջ. Սպեցեր յաղթական կերպով ծանուցանում էր, թէ բազալկերթ հասարակութիւնների մէջ միլիտարիզմը փոխանակ անհու՞ստ աստիճան աստիճան պիտի թուլանայ և պիտի տեղի տայ ինչ

սպիտակ է նրանցից և չէ ծախքերը նրանց ուստեստի պայտապետ և ուրիշ մըթերքները:

Գերմանացիները վերջին ժամանակները սկսեցին յաղթութիւններ ունենալ Աֆրիկայում: Նրանք բռնեցին մի քանի կարևոր կէտերից գերերօ կոչված ցեղի կուսուցներին և շուտով յոյս ունեն գրաւել բոլոր այն գլխաւոր դիրքերը, որոնցով աֆրիկացիները գարմանայի աշտոյութեամբ գիւմարում էին գերմանական զօրքերին: Առանց ուշադրութեան չանցաւ քաղաքական մամուլի մէջ Մալթա կղզու անգլիական նահանգապետի շրջաբերականը, որ վերաբերում է այն հարցին, թէ պէտք է անդեք քարածուխ տալ պատերազմող կողմերի նաւերին: Շրջաբերականը արգելում է քարածուխ տալ: Եւ այդ արգելքը վերաբերում է ոչ միայն այն նաւերին, որոնք գնում են դէպի պատերազմական բեմը, այլ և այն նաւերին, որոնք նշանակված են չէզոք պետութիւնների նաւերը խուզարկելու համար: Միայն մի բացառութիւն նախատեսված է շրջաբերականում, այդ այն է, երբ քարածուխ խնդրող նաւերը վտանգված և վնասված են փոթորիկներից: Մալթայի նահանգապետի այդ արգելական շրջաբերականը միայն տեղական նշանակութիւն չունի: Նա վերաբերում է և բոլոր այն նաւահանդիստներին, որոնք գտնվում են անգլիական իրաւասութեան տակ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՐԻՍՏՈՍԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ժանտախտի հայրենիքը Հնդկաստանն է: Ներկայ խօրհայր ծննդավայրը եղել է Ասիական-Քիւրբիան: Ամենից առաջ նա երկացել է այս գարնան վերջին Գերբէլայում, Բարդազ բաղաբից մի քիչ հարաւ, Եփրատ

գլուստիակովին: Առաջին հետ անբաժան կապված են բիւրօկրատիզմը և պետական կենտրոնացումը (Etatisme), երկրորդի հետ՝ ազգակենտրոնացման և անհատականութեան դաւանանքները:

Կենսաբան շարժարարացից այդ մարգարէութիւնը, և 19-րդ դարի մեծ բնաբանը սրանից քիչ առաջ գերեզման իջաւ փղոված յոյսերով, պետականութեան մտայն տրամադրութեամբ: Նա, որ իր ներսում ուսումնասիրութիւններով և ընդհանրացնելով վիճակարի կարողութեամբ ինչպէս էր ժամանակակից մտքերի մասն, նա, որ խիզախել էր ընդհանուր, համախաղաքական մի ծոմուլի վերածել տիեզերական բովանդակ էւօլյուցիան՝ բնութիւնը իր բոլոր թաղաքորութիւններով, պատմութիւնը իր բոլոր դարաշրջաններով, հասարակական կենսաբան իր բոլոր այլապան արտայայտութիւններով—այդ մարդը իր գոյութեան վերջադրոյսին ըստիպված էր խոստովանել իր հասարակական թէօրիաներից մէկի ֆրիսակօն...

Նա տեսնում էր, թէ ինչպէս Անգլիան, իր հայրենիքը, որ նա ներթողել էր իր տեսութեան թիւնների մէջ, որպէս ճշմարիտ «Ինչուստրիական տիպի» ներկայացուցիչ, շարժուն, առաջադէմ, ուսմովար և ինդիվիդուալիստ,—նա տեսնում էր, թէ ինչպէս այդ Անգլիան, որ դուրս էր կանգնած անտեսական ու սօցիալական առաջադիմութեան յախտում թափերով նետվում էր միլիտարիզմի, կենտրոնացման և նուաճողական քաղաքականութեան գիրկը:

Սպեցեր ընկճվում էր և զայրանում սօցիալական էւօլյուցիայի այդ կապրիզներին հանդէպ և իր վերջին աշխատութեան մէջ—Facts and Comments—(Փաստեր և մեկնութիւններ, որ հրատարակվից մահից քիչ առաջ, նա որսկում էր այդ յետադարձ շարժումը «Rebarbarisation» (վերաբարբարոսացում) թունաւոր խօսքով:

գետի աջ ափին: Դա շիւս-մանակալանները ամենամեծ ուխտատեղին է, թէ և գտնվում է սիւննի-օսմանների կայսրութեան մէջ:

Գերբէլայից պարսիկ ուխտատեղիները տարել են Գերմանա-Պարսկաստան: Այդպիսի նա հակապական զոհեր է տարել: 75—80,000 ազգաբնակչութիւն ունեցող Գերմանա-Պարսկաստանը, կըրցի և իր ազգաբնակչութեան 20—25%օ-ը, կամ 1/5—1/4 մասը:

Ուխտատեղիները տանում են վարակման սպառնիք հետ, և ահա կարճ ժամանակում խօրհայր Գերմանացից տարածվում է ամբողջ Պարսկաստանում, բացի Ասրապատականից:

Ներկայումս թէ Գերբէլայում, թէ Գերմանա-Պարսկաստանում վերջացել է: Յուլիսի 20-ին ստացված տեղեկութիւններից երևում է, որ թէհրանում և նրա շրջակայքում համաճարակը բոլորովին թուլացել է և աւելի թեթեւ, անփաս բնաւորութիւն է ստացել:

Սօցիալական երկաւուց մինչև յուլիսի 20-ը, այսինքն 6 շաբաթվայ մէջ, պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն, թէհրանում մեռել է 19,000 մարդ, իսկ կողմնակի աղբիւրները հաւատացնում են, որ այդ պաշտօնական թիւը պակասացրած է.—մեռածների իսկական թիւը մօտ 25,000 հոգի է:

Յուլիսի 20-ի մօտերը օրական 35-ի չափ մարդիկ են հիւանդանում խօրհայրով, բայց դրանցից մեռողները շատ քիչ մասն են կազմում:

Թէհրանի մօտը, Չէրքէնդէ ամառանոցում,

կերութեան խօրհայրի հիւանդանոցը, յուլիսի 13—20-ը հիւանդացի են մէկ պարսիկ կին, 2 կ. երեխայ և 1 պարսիկ: Չէրքէնդէի մօտ Գիւլիսիէում նոյնպէս եղել են մի քանի դէպքեր. մինչև անգամ անգլիական միտախայի մէջ երկու բարտուղարները հիւանդացի են:

Թէհրանի շրջակայքում, ուր մօտ 500 գիւղ կայ, համաճարակից մեռել է 25,000 մարդ: Մէջերում խօրհայր երեացել է յուլիսի կէ-

Պատմութեան կապրիզներ...

Ոչ ոք, արդարև, սրանից կէս դար առաջ չէր կարող գուշակել այն, ինչ որ կատարվում են այսօր մեր աչքերի առաջ, մասնաւորապէս բրիտանական աշխարհում: Ոչ ոք, անգամ Սպեցերը, իր խորախիտաց հանձարով չէր կարող նախատեսել հասարակական բարքերի այդ զբարբարոսացումը, միլիտարիզմի և աշխարհակալութեան այդ սանձարձակ թռիչքները, որոնք կրող են հանդիսանում բրիտանական հանրային կարիքի այժմեան հրամանատար՝ Չիմբերլէնդի:

Յետախաղաց շարժումներ լինում են, ի հարկէ, պատմական էւօլյուցիայի մէջ, բայց այս մէկը թուում է անօրինակ՝ իր ահաւոր հեռապատկերով: Ինչպէս ամեն մի խոշոր երեւոյթ, նա ունի իր խոր պատճառները: Այս կամ այն «հրամանատարի» ջանհոնոյթը չէ, որ պայմանաւորում է այդպիսի խորունկ փոփոխութիւններ.—Չիմբերլէնդից, կարելի է ասել, արձագանք են միայն տիրող հոսանքների, որոնք շատ յաճախ ըմբոստանում են՝ անգամ «ամենազօր» անհատների բարի կամ չար կամեցողութեան դէմ:

Ռազմական շղջան է: Համաշխարհային մրցման կրկէսը հետզհետէ բաշտում է դէպի իրեն՝ նորանոր գործօններ, որոնցից իւրաքանչիւրը յաղթանակի է ուղղում, թէկուզ ամենամանր գոհողութիւնների գնով: Նոր-նոր ազգեր են երևան գալիս Եօրիպի վրայ, որոնք դեռ են բէկ մրափում էին կիսաւայրների մի կացութեան մէջ: Քաղաքագետները վեհապանծօրէն արձամարտում էին նրանց, իսկ գիտութիւնը՝ անթրօպօլոգիան ու էտնօգրաֆիան՝ հակումն ունէր նուերազգործելու այդ արձամարտող վերաբերումը, փաստաբանելով, որ որոշ ցեղեր, շնորհիւ իրանց գանգի կազմութեան, ֆիզիքական ու հոգեկան առանձնայատկութիւններին, դատապարտված են միշտ խարխափելու

սին: Կատից ծովի ափերում Մէջերիւսէրում և Ռաշտում նա երկացել է նոյնպէս յուլիսի կէսին և արդէն տեղի են ունեցել վարակման դէպքեր: Անցեալ օրը հետագիւրը գուժեց, որ Ռաշտում խօրհայր սաստկանում և որ էն-դէլիում էլ պատահել են մի քանի դէպքեր:

Դա մի իսկական բօթ է: Թէհրանից դէպի Իսպահան գնալու ճանապարհին՝ Դում բաղաբում 40,000 բնակիչը մինչև յուլիսի 20-ը մեռել է 8,000 մարդ, այսինքն ազգաբնակչութեան 1/5 մասը: Իսկ Քաշանում մեռել է ազգաբնակչութեան 1/4-ը: Իսպահանում հիւանդութիւնը չէ տարածվում, բայց Պարսկաստանի հարաւում—Շիրազում և Բուշերում՝ լրագիրների սակով, խօրհայր կատարի զոհեր է տանում:

Ռաշտ և էնդէլի վարակված են:

Հետագիւրը մի ուրիշ լուր էլ է հաղորդում, որին մարդ չէ ուզում հաւատար: Մեր վր ևս վարակված է Հուսայունը դրան: Արդեօք թիւրքացութիւնն է: Վարակված են 51, մեռած—12 մարդ: Անկարելի է միանգամից, առանց նախորդ դէպքերի—մէկէն ի մէկ այդքան գումար: Իսկ եթէ նախորդ մանր-մունր դէպքեր եղել են և ծածկվել, դա միանգամայն դատապարտելի է և պատժի արժանի: Սօցիալական երկայ մի տեղ և նրա գոյութիւնը ծածկել—կը նշանակէ ոճիւր, մարդասպանութիւն գործել. կը նշանակէ զօրով տարածել...

Քաղաք է մեկ յուսու, որ «Մեր վր» բառը

մի հեռագրական թիւրքացութիւն է:

Վարակված են: Իսկ այդ տեղերից մինչև Իսպահան մի բայ է:

Պատմակ

ԲԵՐԵՔԻՆԻ ՆԱԽՊԱՀԱՆՔԵՐՈՒՄ

(Նամակ Գերբէլայից)

Բերեքէն Գերբէլայից 40 վերստաչափ հեռաւորութեան վրա է գտնվում Առայժմ հինգ

յետամնաց վիճակում, էվօլյուցիայի ստոր աստիճանի վրա:

Իրականութիւնը, հակառակ դրան, վկայեց արդէն, որ «ցեղերի ստորութեան թէօրիան» մի խախտում ֆորմուլ է, որ յետմնաց ու անընդունակ կարծված մարդկային գնդադաճները կարօտ են միայն պատճառ կրթութեան ու դաստիարակութեան, որպէս զի գրոհ տան մուկիւն թափով «բաղաբարթութեան» դէմ...

Նոր, թարմ ու կորովի այդ գործօնները, որոնք ստեղծվում էին երկրագնդի այլ և այլ ծայրերում՝ Ամերիկայում, Ասիայում, Եւրօպայի սրտում՝ բնականաբար, ամենից առաջ պիտի անհանգստացնէին ծովերի թագուհուն, այն պետութիւնը, որի լայնարձակ զաղութները վրա արեւը, ինչպէս ասում են, երբէք մայր չէ մտնում:

Հիւստիայի Ամերիկա, Գերմանիա և Եւրօպայիս, —հա երբ ծովային ոյժեր, որոնց սրարշաւ, գրիթէ յանկարծակի բարգաւաճումը հզօրապէս ազդեց բրիտանական քաղաքականութեան վրա, վերջին երկու տասնամակում: Անգլիայի սնտակալ առաջնութիւնը հիմքից սասանվեց: Իր սեփական զաղութների մէջ էին այս առաջնութեան արձամանները, իսկ այնտեղ օր աւուր՝ անգլիական առևտուրն ու արդիւնագործութիւնը դուրս էին մղվում օտարներից: 1897-ին հրատարակված կապուտ գիրքը տալիս է այդ մասին հետաքրքրաբարձ վկայութիւններ. 1883 թ. ին Անգլիան ներմուծել է իր զաղութները 65,409,401 ֆունտ ստերլինգի արժողութեամբ ապրանք, իսկ բոլոր միւս պետութիւնները միասին՝ 35,800,000-ի: Մակայն 1894-ին, տասնամէկ տարի յետոյ, Անգլիայի ներմուծումը իջնում է 53,719,040 ֆ. ստերլինգի, մինչդեռ օտար ներմուծումը բարձրանում է 44,040,049-ի...

Փաստերը պերճախօս էին: (Կը շարունակվի)

հատուկ մաս գտնվող մարդկանցից շատերը մեծան կամ ծանր կերպով վիրավորվեցին, որոնց թվում է հրամանատարը: Երբորդ ուսման էլ սարսափելի քանակներ հասցրեց: Այդ բոլոր ուսմանը պայթեցին ընդամենը հինգ քաղցի ընթացքում: Երկրորդ ուսմանը փչացրեց հետախույզը, հեռագրաթիւրը, կողմնացոյցները և դեկը: Ամբողջ շրջանում զոդողում է այս ու այն կողմ էր թեքում: 10 քաղցի ընթացքում թեքեց կերպով վերանորոգեցին շրջանային շառավիղները: Հրամանատարը շրջանային շառավիղները հրամանատարը և ուղղվեց դեպի Յիդիստո: Մնում էր միայն առաջնորդվել մեքենաներով և զինվարվել աստղերով, որովհետև գրեթէ բոլոր կողմնացոյցները ջարդ ու փշուր էին կոխ: Մի երիտասարդ սպայի աջողվեց առաջադիմելով 3-ին մի կողմնացոյց շինել: Գիշերը հասցնում էին հինգ անգամ յարձակվելու գրահակերի վրա: Մեքենաները էին, թէ ինչպես էին դեպի մեզ ականներ ուղղում, բայց առանց որ և է հետևանք: Ենթացիկները մեր նաւատորմի ստալ բազմաթիւ լրագրող ականներ էին ձգում: Բոլոր գործիչները և մեքենաները հիանալի կերպով բաշտում էին: Ինչը զիւրիմանոց զբաղեցնում էր ականները գործիչներին հարազատ կերպով դիմադրում էր: Շուտով «Ցեսար»-ը մտա Յիդիստո և գերմանացիները խոլոյն սկսեցին գիւնաթափ անել նրան: Մենք ոչ մի խարխալ չուներ, նրանք բոլորն էլ ուսմանը կտրվել էին: (Рубе)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

— Թիւրքաց մեծ-վիզիր Ֆէրիդ-փաշան ցանկացաւ հանգստանալ: Գրա պատճառը ամէն-րիկական կառավարութեան հետ ունեցած ընդհարումն էր: Իլդի-Գիւսուկում փորձ փորձեցին յետ կանգնեցնել Ֆէրիդին իր դիտարկութիւնը, բայց նա հրեանք էր, մինչդեռ ներքին խորհրդին չեկաւ և յայտնեց, որ կիրառելի օրվանից հրաժարվում է իր պաշտօնից: «Berliner Tageblatt» լրագրող Ֆէրիդի հրաժարականի պատճառը համարում է ոչ թէ անիրկական ընդհարումը, այլ գործերի խառն գրութիւնը Մակեդոնիայում:

— Ֆրանսիայի հետ ընդհարում ունենալուց յետոյ Վատիկանը, ինչպէս երևում է, ուղղում է իր ջոկները անդ: «Figaro» լրագրին Հոսից հաղորդում են, որ Պիոս X պապը, այս օրերս խօսելով ֆրանսիական կաթողիկոսների մասին, նկատեց, որ ինքն հետեւելու է Լուսն XIII-ի պրոպագանդային: Կաթողիկոսը չը պէտք է կուսն հանրապետութեան դէմ, այլ պէտք է օժանդակեն նրան:

«ՄՇԱԿԻ» ՀՅՈՒՄՈՐԻՍՏԻԿ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ
13 օգոստոսի
ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գինեղալ-աղիւտանոտ կուրօպատկինի հեռագրերը Նորին Կայսերական Մեծութեան Անունով ներկայ օգոստոսի 12-ից «Օգոստոսի 11-ին հասցնական բատարիոնը յարձակում գործեց Սինդախի հովիտով Այց-զեհապոլսիցից Պալատը դաշտով դեպի Լաօլինստան, որի շրջանակներում գետնով էր մեր փոքր զորաբաժինը: Ենթացիկների յարձակումը մտ 3 ժամին կանգնեցրեց Լաօլինստանի մտ մեր վաշտը, որը կորցրեց 5 վիրավոր զինուորներ: Հէնց այդ օրը երկու վաշտ ստորաթիւնում դիմադրում էին Տունսինսուրի մտ (7 վերստ դեպի հարաւ-արեւմուտը Լեանդեհասանից) յարձակվող հակառակորդի գերազանց ոյժերին և օգնական զօրքեր գալուց յետոյ թշնամին դադարեցրեց յարձակումը: Այդ կուր մէջ մեզ մտ վիրավորվեց պորուչիկ Պետրուշ և զինուորների սպանվեցին ու վիրավորվեցին 53 հոգի: Օգոստոսի 11-ի երեկոյից

հասցնականները, յետ մղելով մեր պահակախմբերը, զբաղեցին բարձունքները դեպի հարաւ-արեւմուտը Լեանդեհասանից և սկսեցին պատնէշներ կառուցանել և ծառայողներին մէջ ծածկել: Օգոստոսի 12-ին առաւօտեան 5 ժամ 45 քաղցին հակառակորդի բատարեան կրակ բացեց Կօֆինցիլի ուղղութեամբ (Լեանդեհասանից 6 վերստ դեպի արեւմուտը): Նրան պատասխանում էր մեր բատարեան: Չը նախելով նշանաւոր հետադարձութեանը մեր բատարեայի կրակը աշող էր. հասցնականները թիւղանքները լռեցին և նկատվեց, որ նրանց սպասաւորները թաքնվեցին: Օգոստոսի 12-ի առաւօտից հակառակորդը, բաղկացած հետեւի զօրքի մտ մէջ բրիգադայից 4 բատարեաներով, շարժվեց ներքեւ Սինդախի հովիտով դեպի Տունսինսուր և Տասինսուր և նեղեց մեր երկու վաշտին, որոնք հեռացան դեպի դէքը: Սինդախի հովիտով գնացող հասցնական առաջապահ վաշտից մէջը ենթարկվեց մեր բատարեայի կրակին, ըստ երեկոյի մեծ վերնասանի կրեց և շտապով յետ նահանջեց: Լեանդեհասանի հանդէպ առաւօտվանից հակառակորդը վրեց երկու բատարեան և ուղղվեց մեր դիրքերը և զօրաբաժինը, որը գրաւած ունէր առաջապահ կէտը և տաք թիւղանքաձգութիւն սկսեց հակառակորդի հետեւի զօրքի դէմ, որը դուրս բերեց զօրքը հրադիւրից (2½ վերստ դեպի հարաւ-արեւելք Լեանդեհասանից) և գնում էր դեպի Կիմինսի: Մեր բատարեաները արտիլերիական կուր սկսեցին այդ բատարեաների դէմ և շուտով ստիպեցին լռել նրանցից մէկին: Մտ 11 ժամին մեր զօրաբաժինը, որ գրաւել է առաջապահ կէտը, հրամայեց հեռանալ առաջապահ դիրքեր և գնալ դեպի դիւտար դիրքը և հասցնական հետեւի զօրքը գրաւեց անտառային բարձրութիւններ դեպի արեւմուտը Կիմինսից դեպի Տասինսուր: Մտ կէսօրին նկատվեց հակառակորդի 36 թիւղանքներ երկու ձեւերով: Մտ մտ 3 ժամին մեր զօրքը կրակեց իր զինովը 4 բատարեաներով Կիմինսի և Կատարի մէջ: Մտ 2 ժամին կէսօրից յետոյ հասցնական լեանային բատարեան, որը շարժվում էր խորձորով դեպի Տասինսուր, կանգնեցրեց մեր բատարեայի կրակով և չը կարողացաւ գրաւել դիրքը: Միւս լեանային բատարեան ըստ երեկոյի նշանաւոր կորուստների կրեց և նոյնպէս լռեց: Մեր բատարեայի կրակը փախուտ դարձրեց հասցնական հետեւի զօրքին, որը սկսել էր խրամաներ կառուցանել Կատարի արեւելեան կողմ գտնվող բարձունքների վրա: Մտ 3 ժամին կէսօրից յետոյ երեան հանվեց, որ հետեւի զօրքը նշանաւոր մասաները տեղափոխութիւններ են կատարում և հոգաբարձուներ են շինում Սեանսուր հովիտի հարաւակողմ գտնվող բարձրութեան վրա, իսկ 4 ժամ 30 քաղցին հասցնական լեանային բատարեան, որը երեւաց Կիմինսից դեպի հիւսիս-արեւմուտը գտնվող բարձրութեան վրա, մեր բատարեայի կրակից ստիպված էր ծածկվել: Ընդամենը մինչև 5 ժամը կէսօրից յետոյ Լեանդեհասանի դիրքը դէմ երեան հանվեց անուշաղձ 2 հետեւի զինովիներին յարձակումը 10 բատարեաներով: Կուր ընթացքի մասին այլ ևս զեկուցումներ չեն ստացվել: Վերոյիշելով մասին ամենահապատկառելի զեկուցանում է մեր Չեր Կայսերական Մեծութեանը:

ԼԵԱՆԴԵՀԱՆ: (Բէյտէր): Հաղորդում են մեծ կուր մասին Տասինսուրի մտ 22 մղոն դեպի հարաւ-արեւելք և 30 կիլոմէտր դեպի հարաւ Լեանդեհասանից: Առաջապահ զօրաբաժինները մէջ տեղի ունեցաւ տաք կուր: Ռուսաց կողմից կրակի մէջ էր գտնվում Իվանովի զօրաբաժինը, նախկին Կիլէրի: Ենթացիկները յետ մղվեցին:

ՇԱՆԳՆԱՅ: (Բէյտէր): «Ասիոյի» և «Գրոյ» զօլոյի զինաթափութիւնը կը սկսվի օգոստոսի 13-ին: «Ասիոյի» թիւղանքներն ստացան մնալ նաւաշինարանում մինչև օգոստոսի 29-ը և աւարտել կարկառու: Երկու նաւերի ծառայողներին կը թիւղատրվի վերադառնալ Ռուսաստան:

Կողմը գտնվող տեղերում: Տրամադրութիւնը լաւատես է Լեանդեհասանից 35 կիլոմէտր դեպի հարաւ-արեւելք լուրջ կուր սկսեց: Սպասվում է հասցնականները ընդհանուր յարձակումը:

ԼՕՆԴՕՆ: «Տայմս» լրագրին Պիմոսից հաղորդում են, որ անուր փոխադրող «Տէնկայլիկ» նաւը, որ անուր բեռնով գնում էր Կարդիֆից անգլիական նաւատորմի համար, յուլիսի 3-ին մէջ ժամով բռնկեց ռուսական «Ուրալ» կրէյսերի ձեռքով: «Ուրալը» նրանից յետոյ ևս կանգնեցնում էր ուրիշ նաւեր է:

ՉԻՖՈՒ: Արժանահաւատ արեւելից հաղորդում են հետեւալը Պօրտ-Արտուրի գրութեան վերաբերմամբ. արեւելեան կողմը գտնվող տեղը Գագուշանի և Գայլի լեաների մէջ գտնվում է հասցնականների ձեռքում: Դէպի արեւմուտը նրանք գրաւած ունեն Օրիտոսան, բայց շնորհիւ Ֆուգանների, չեն կարող աւելի հետու գնալ: Սակայն ծովայինը հասցնականների ձեռքումն է. հիւսիսակողմը նրանք գրաւած ունեն Տայլիչէն: Ենթացական առաջապահ զօրաբաժինները մի քանի անգամ ներս մտան ներքին մարտկոցների դի մէջ, բայց իւրաքանչիւր անգամ յետ էին մղվում: Ենթացական լրտեսները Պօրտ-Արտուրում աշխատում են կորել էլեկտրական հաղորդչները: Ձօնկայով Պօրտ-Արտուրից դուրս եկած անձինք ռուսաց վիրաւորները թիւր հաշում են 5000 մարդ: Նրանք հաղորդում են, որ հասցնականները շարունակում են գրաւել դիրքը Չաօշանի բարձունքների վրա:

ՊԱՐԻՉ: Օգոստոսի 13-ին Ֆրանսիական կառավարութիւնը վճեց ուժեղացնել ժանդարմերին Սերէսում, հէնց որ Ռուսաստանը և Աւստրիան կուժեղացնեն ժանդարմների կոստիւմները Մակեդոնիայում:

Կ. ՊՈԼԻՍ: (Կոնստ): Բիթլիսի մտ յուլիսի 31-ին տեղի ունեցաւ ընդհարում հայ պատանւների 40 հոգուց բաղկացած խմբի հետ: Ստուրը յետ նահանջեց և օգոստոսի 4-ին կրկին ընդհարում ունեցաւ զօրքերի հետ իւրան Բիթլիսում: Հայկական խմբերի պարանի է Անդրանիկը:

ԱՆՏՎԵՐՊԷՆ: Գործիչները, որ գտնվում է Նիւ-Եօրկի հանդէպ, նաւթի ավաքներում հրդէ ընկաւ: Վաւով նիւթի քանակութիւնը հաշում է 100,000 խորանարդ մէտր. նաւթը պատկանում է ռուսական ընկերութիւններին: Ամերիկական «Standard Oil» ընկերութեան նաւթաբարներն ևս կրակի մէջ են և կրակը հետզհետէ աւելի և աւելի բորբոքվում է քամուց:

ԿԱՄԻՇԻՆ: Քաղաքային դուման, Նորին Բարձրութիւն թագաժառանգի ծննդեան աւիթով, որոշեց ազատել քաղաքի չքաւոր ընկէններին կապալադրամներից և 50,000 ռուբլու սպասուկից, նոյնպէս և միջնորդել, որ քաղաքային իրական զինուորին անուշաղձ թագաժառանգի անունով:

ՍԱՎԱՆԱՍԿ: Նորին Բարձրութիւն թագաժառանգի ծնունդը նշանաւոր կացուցանելու համար, սուրբ Ալէքսէյի անունով կոչված և օձված է Սլավոնսկի գլխաւոր կայարանի եկեղեցու խորաններից մէկը, որ կառուցվում է երկաթուղային ծառայողների միջոցներով: ԿՈՒՐՍԿ: Քաղաքային դուման որոշեց յաւելեթացնել Նորին Բարձրութիւն թագաժառանգի ծնունդը բանալով մի ուսումնարան թագաժառանգ Ալէքսէյի անունով և ազատելով քաղաքի չքաւոր ընկէններին 5000 ըրբլու սպասուկներից:

ԱՐՆԱՆԳԵՆ: Դուման, Նորին Բարձրութիւն թագաժառանգի ծնունդը նշանաւոր կացուցանելու համար, որոշեց բանալ քաղաքային երկաթուղային ուսումնարան քաղաքի միջոցներով, միջնորդել, որ այդ ուսումնարանին յատկացվի թագաժառանգի անունը և չքաւոր ընկէններին ազատել 1902 և 1903 թրեւականներից մնացած կալուածական հարկի պատկիւններից:

ՍԻՉԻՍ: Դուման որոշեց շնորհաւորութիւններ արեւելի առ ոտս Նոցա Կայսերական Մեծութեանը և միջնորդել, որ բացելը անունը և ազատել քաղաքային զօրքաներում աշակերտներին 50/0-ը ուսման վարձի, իսկ քաղաքի բնակիչներից չքաւորներին 15,000 ըրբլու սպասուկներից:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: 14 օգոստոսի
ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Մանչուրական զօրքի հրամանատարը բաղաւորեցրված է թագաւոր Կայսրի հեռագրով հետեւալ Ամենազորամբ ըրովապակութեամբ. «Այս թագաժառանգ Յեարեյիլի եւ Մեծ Իւլիան Ալիսիլ Նիկոլայիլի

տուր միտքեան խորեղի կասարման ժամանակ, Նորին Մեծալիսի եւ Նուսուր Արեւելի Մեր քաղաքի գործերի եւ ծովայինների մասին հոգասար մեծամեծներին մէջ կոչում էին Գրանց աղօթքով մեր սրտով լինել նոր միջով Յեարեյիլի կեանքային: Թող Նուս ամբողջ կեանքով պահպանվի առանձին հոգեկան կապ այն բոլորի հետ, որովք քանց են Մեզ ևս ամբողջ Ռուսաստանի համար սկսած բարձր հրամանատարներից մինչև զինուոր եւ նաւաշին, որովք իրանց շեղակին սերը դեպի հայրենիք եւ Կայսր արտապայեցին անձնակեր քաղաքաւորները, լի գրկանկներով, սանգանկներով եւ մահաբեր լիսանկներով: ՆԻԿՈԼԱՅ»:

Անուակական Բարձրագոյն ուկազ Կայսերական Պալատի և ուղէները միտքարին: «Մշտական հոգ տանելով զինուորական ծառայողների կարիքների մասին Մեր գլխաւորագոյն մտածմունքն էր ըստ կարկոյն ապահովել նրանց մանուկների դաստիարակութիւնը. այդ նպատակով Մենք Ֆինլանդների միտքարին 1896 թիւ մայիսի 14-ը օրը ստեղծեցինք զինուորական համար պետական օրը յաւելեթացնելու համար պետական գանձարանի գումարներից տալ իւրաքանչիւր տարի, սկսած 1897 թիւ յունվարի 1-ից, հարկը հաղորդ թոշակների թիւր աւելացնելու զինուորական վարչութեան պարտոսներին աղիլիներին համար Կայսրուհի Մարիայի վարչութեան տակ գտնվող իրական ինստիտուտներում և տասը հազար ըրբլի նոյն նպատակով ծովային վարչութեան պաշտօնաների աղիլիներին համար: Այժմ Եսպոնիայի հետ բռնկված պատերազմի պատճառով, խոշոր նշանակութիւն է ստանում Ռուսաստանի պատիւը և արժանաւորութիւնը պաշտպանելով, պատերազմի դաշտի վրա իրանց կեանքը և առողջութիւնը թագաւորին և հայրենիքին գոհ բերող Մեր քաղաքի զինուորների մանուկների համարատարան դաստիարակութեան ապահովութեան հարցը: Պետութեան ամենաառաջին պարտականութիւնն են համարում հոգ տանել այդ մանուկների մասին որոնք այնքան մտ են և թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆեօքորօվնայի սիրառատ մայրական սրտին, և ուրախութեան մէջ, որ ուղարկված է Մեզ և Ռուսաստանին Տիրով շնորհով, որ արտապայեց թագաժառանգ Յեարեյիլի ծննդեանը ուղղում են դեպի նրանց մեր մըտածմունքները, և թող անեն նրանք ազնիւ և լուսաւոր մարդիկ, թող սրբութեամբ պահպանեն իրանց հայրերի իշտատակը և թող սերունդից սերունդ հաստատ և անսասան մնայ Ռուսաստանի մեծ անունը նրա լաւագոյն զաւակների պաշտպանութեան տակ: Յանկանալով ցոյց տալ անմիջապէս Մեր հոգածութեան նշանը այն զինուորական ծառայողների երեխաների մասին, որոնք մնասով են կամ առանձնապէս աչքի են ընկել պատերազմի մէջ, հրամայում ենք ձեզ, յաւելեթացնելու համար Նորին Կայսերական Բարձրութիւն թագաժառանգ Յեարեյիլի Ալէքսէյ Նիկոլայիլի ծննդեան օրը, բայց թողնել իւրաքանչիւր տարի, սկսած առաջին սեպտեմբերից ստեղծելու: 1) Մեր կարիքներից պահանջված գումարը հարկը ստիպելուներ հիմնելու համար, որոնց թվում յիսունը թագուհի Կայսրուհու Անունով և յիսունը Մեր Անունով բոլոր զինուորական և ծովային զօրքներում այն զինուորական ծառայողների զաւակներին համար, որոնք սպանվել վիրավորվել կամ առանձնապէս աչքի են ընկնում պատերազմի մէջ: 2) Ուղէլի գլխաւոր վարչութիւնից Մեր ամբողջ Ընտանիքի կողմից երկու միլիոն ըրբլու կաւմուտը, պետական ստիպարք արժէթղթերով, նշանակելով այդ գումարը, որ բաժանվի պատերազմի մէջ սպանված, վիրավորված կամ առանձնապէս քաղաքային զօրքան զինուորականներին ընտանիքներին որպէս նպատա գլխաւորապէս նրանց զաւակներին դաստիարակութեան, այլ և առհասարակ զանազան ուրիշ անյուտածելի կարիքներին բաւարարութիւն տալու համար: Իսկական լուս Նորին Կայսերական Մեծութեան ձեռքով գծարված է. «ՆԻԿՈԼԱՅ»:

Պետերբուրգ, 11 օգոստոսի 1904 թիւ:
ՄՈՒԿԻՆԷ, 13 օգոստոսի: (Սեփական թղթ.): Անկասկած է, որ նախապաշտպանական շքանշանը վերջացել է: Ծանապարհները ցամաքում են: Չօրքերը այլ ևս չեն տառապում սպանիչ տարրութիւնից:

ՆԱՐԻՆ: Գինեղալ Ռէնէկանայի առողջութիւնը վերականգնում է:

ՉԻՖՈՒ: Չինական արեւելից հաղորդում են, որ հասցնական նաւերը կողմից օգոստոսի 11-ին կատարած Պօրտ-Արտուրի ուղղաւորութիւնը սպարդին եղաւ: Մեր ծովային

